

Årsmelding 2020

Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH)

1. SAMMENDRAG

Hovedoppgaven til NESH i 2020 var arbeidet med revisjon av *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi* (2016). Den nasjonale høringsrunden resulterte i ca. 60 innspill, som bidrar til å sikre både kvalitet og relevans. Tematisk sett har hovedfokus i komiteens uttalelser vært rettet mot utdanningsforskning og ulike former for samarbeid, som reiser nye forskningsetiske spørsmål og spenninger. Samtidig seiler akademisk frihet opp som et sentralt tema for NESH i 2021.

2. OM KOMITEEN

Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) er del av De nasjonale forskningsetiske komiteene (FEK). FEK er et forvaltningsorgan for forskningsetiske spørsmål på alle fagområder. FEK er underlagt Kunnskapsdepartementet. Komiteenes overordnede samfunnsmål er etisk god og ansvarlig forskning.

FEK omfatter også følgende komiteer og utvalg med et felles sekretariat:

- Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin og helsefag (NEM)
- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH)
- Nasjonalt utvalg for gransking av uredelighet i forskning (Granskingsutvalget)
- Nasjonalt utvalg for forskning på menneskelige levninger (Skjelettutvalget)

NESH er et faglig uavhengig (jf. forskningsetikkloven § 3) og rådgivende organ for forskningsetiske spørsmål. NESHs ansvarsområde er forskningsetisk virksomhet innen samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi. Komiteen består av [13 medlemmer og to varamedlemmer](#), herunder to lekmedlemmer. Komitémedlemmene blir oppnevnt av Kunnskapsdepartementet etter innstilling fra Norges forskningsråd. En oppnevningssperiode går over fire år og hvert medlem kan sitte i komiteen to perioder.

3. ÅRETS VIRKSOMHET

3.1 KORT OM VIRKSOMHETEN

I 2020 hadde NESH sju komitémøter. I tillegg til fire ordinære møter (17. april, 28. mai, 8. september og 24. november), har tre møter utelukkende handlet om å ferdigstille nytt utkast til retningslinjene (23. juni, 13. august, 19. august).

NESHs *Retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi* (2016) ble sendt på høring 21. september. Til høringsfristen 1. desember mottok NESH ca. 60 høringsvar fra

enkeltforskere, forskningsmiljøer, forskningsinstitusjoner og andre forskningsaktører. Innspillene er gjennomgående positive og konstruktive, samtidig som de er varierte og favner vidt. Samlet sett gir innspillene et svært godt grunnlag for NESHs arbeid med å ferdigstille revisjonen, samtidig som de bidrar til å sikre både legitimitet og forankring.

I forbindelse med revisjonen av retningslinjene har NESH også hatt omfattende dialog underveis både med andre komiteer i FEK og med en rekke forskjellige forskningsmiljøer.

I 2020 har NESH utarbeidet to omfattende uttalelser om skoleforskning, en ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet ([2019-200](#)) og en ved Høgskolen i Innlandet ([2020-116](#)). Begge sakene tilkjenner en økt kompleksitet hvor ulike former for organisering og finansiering bidrar til å sette forskningsetikken under press. NESH er bekymret for denne utviklingen.

To medlemmer fra NESH har bidratt i henholdsvis arbeidsgruppen og referansegruppen i forbindelse med utarbeidelsen av FEK-rapporten [Stordata i forskning: store muligheter, store utfordringer](#) som ble ferdigstilt og lansert i 2020.

Ett medlem fra NESH har deltatt i strategigruppa i FEK, som skal utarbeide ny strategi for FEK for 2021–2024.

NESH har også gitt innspill til FEKs høringsinnspill vedr. ny lov om universiteter og høyskoler, innspill om styring av statlige universiteter og høyskoler og til NSDs strategi.

Ellers har sekretariatsleder i NESH fortløpende besvart henvendelser og gitt veiledning i forskningsetiske spørsmål, samt bistått en rekke institusjoner med opplæring og undervisning innenfor NESH område.

3.2 SENTRALE SPØRSMÅL I 2020

To spørsmål har vært sentrale i NESH i 2020, knyttet til henholdsvis samtykke og samarbeid:

Flere henvendelser og uttalelser viser at spørsmål om innhenting av *samtykke* reiser nye utfordringer. Det skyldes blant annet at det er stor uklarhet omkring forskjellen mellom juss og etikk, altså mellom det som handler om rettslig grunnlag for behandling av personopplysninger og det forskningsetiske samtykket til å delta i forskning. Det skyldes også at nye former for *samarbeid* på tvers av institusjoner og samfunnsområder bidrar til uklarhet om hvem som egentlig har ansvaret for å sikre samtykket i både juridisk og etisk forstand. Det kan svekke beskyttelsen av deltakerne, men også tilliten til forskning mer generelt. Og det kan gjøre det problematisk for forskere å bruke data som ikke er samlet inn på en forsvarlig måte. NESH er bekymret for denne utviklingen.

Flere av sakene til NESH har blitt løftet frem i media, spesielt knyttet til skoleforskning: *Dagsavisen* (23.01.2020), *Khrono* (23.01.2020), *Adresseavisen* (25.01.2020) og på lederplass i *Dagbladet* (31.01.2020). Saken om Bergen Assembly ble omtalt i *Morgenbladet* (21.02.2020).

3.3 ARRANGEMENTER

Rapporten *Stordata i forskning: store muligheter, store utfordringer*, som var et fellesarbeid i FEK, ble lansert under FEKs jubileumsuke 15. oktober.

NESH har også bidratt med planlegging og ved deltakelse på møte i Samarbeidsutvalget for FEK.

Sekretariatsleder i NESH bidrar i planleggingen og programkomiteen til den kommende [ENRIO-kongressen](#) i Finland 27.-29. september 2021.

3.4 PRODUKTER

Rapporten *Stordata i forskning: store muligheter, store utfordringer*.

3.5 INFORMASJON, OPPLÆRING OG DELTAKELSE I SAMFUNNSDEBATTEN

Sekretariatsleder har bidratt med opplæring, undervisning og formidling knyttet til NESH og forskningsetikk på følgende arenaer:

23.01.2020	Senter for teknologi, innovasjon og kultur, SV, UiO
03.02.2020	Utdanningsvitenskapelig fakultet, UiO
13.02.2020	NordForsk, Frognerseteren
19.05.2020	Forskningsrådet
04.09.2020	Musikkhøgskolen
14.09.2020	Menighetsfakultetet
14.09.2020	OsloMet - Storbyuniversitetet
07.10.2020	Psykologi, SV, UiO
15.10.2020	Utdanningsvitenskapelig fakultet, UiO
24.10.2020	Memoar-konferansen, Bergen
26.10.2020	Humanistisk fakultet, UiO
04.11.2020	Holberg i skolen, lærerseminar
17.11.2020	Universitetet i Sørøst-Norge, USN
10.12.2020	FANE-nettverk, SV, UiO